

~~312-2~~
A5695.

ABD-raamat.

Täieliku weerimise ja pentükkide seletustega.

Tänu tsensuri
rahoist 1912.

Neljas trükk.

Jurjewis.

Trükitud p. Kangru kuluga.
1906.

Эстляндская Евангелическо-Лютеранская Консисторія
сими удостоверяетъ, что къ печатанію этой книги со стороны
сей Консисторіи препятствій не имѣется.

Ревель, Вышгородъ, 11 сентября 1897 г.

Ассессоръ: Графъ Игелетремъ.

№ 1168.

За секретаря: А. Кёлеръ

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

37929

A B D = raamat.

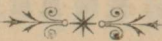
A b d e g h i j k l m n o
p r s t u w ä ö ü

A B D E G H

I K L M N O

P R S T U W

A D O U

a e i o u

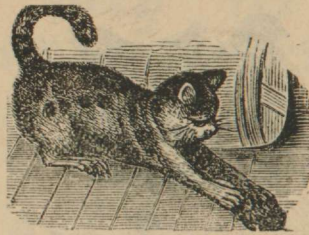
a e i o u

o a u e i j o

u o u ai n

oi o en on an

ni na am um

j m n l

j m n l

ma me la le
iu nui ja no
lai na nu nu
nael aim!

r s i w

r s i w

r a w s l m
s i n o e naer
wai sal n woi an
sein lai on loss.

t d

b p

t d

b p

f m r t n ft t s d

ni na saks see ta rat
lai saun sul rul muld
arm lust.

h g i k
h g j k

g l f b h m n i t p arm
lund saun ja hang luts
oun sai saks paks wai
aun leib!

a l o u ü ö s e g l m n r
piits loi hull furb o oht
nool hand mees l m n o

hang haaw hunt fits
mets loof parm.

au eu uu ii en

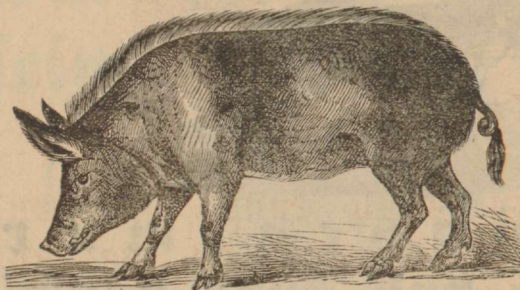
au eu uu ii en

hunt, hult, mult, hilp, halp, halw, salg,
mäng, säng, märg, juht, jaht, joot, joot,
nool, muht, hull foer on ju furnud.

sa söö hein pea

sa söö hein pea

mauf, furb, foer, laud, fark, förw,
jält, jalg, king, kinf, kang, kael, fits,
tiin, lind, laul, leib, saun, fuuw, loof,
mets, mees, parm, pörm, kast, sant.

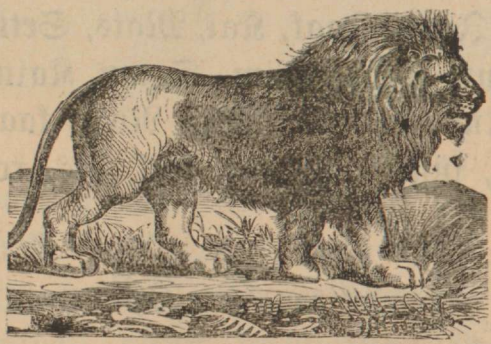
Siga.

Siga.

Ropp küll on see sea teha,
Aga magus tema liha.

**a l f t m n o p r s f
t u w**

alt, wald, fang, tang, lill, pill, koll, toll,
eit, uss, fass, poiss, tubf, tolm, üfs,
faks, fott, lott, pöll, pöld, ðnn, on, uus,
kuub, laps, lops, hiir, piir, tamm, samm,
fott, fonn.

ae au en on un

aed, aeg, auu, haud, enno, enne, on,
ðun, hea, pea, tea, no, nu, nä, nü,
aas, aaf, ais, arm, ees, head, pead,
lai, löi, töi, nui, foi, fai, fäi, latt, tall,
pall, pott, koff, soff, supp, woff, piif.

Lill, leib, leib, käib, wõib, sõi, kuff,
täff, luff, laff, tüff, taff, teff, kupp,
nupp, faufs, waag, waaf, saag, saaf,
peafs, seafs, puss, jutt, juut, sant, kes,
fus, sui, kui, nui, küll.

A B N

Ait, org, Jaan, Jaaf, Kai, Mats, Sett, Hans,
Paul, Ann, Mai, Siim, Saam, Rain, Laos,
Pärt, Rutt, Tõnts, Lott, Noa, kaar, saar,
püüs, süst, uus, uur, fork, uks, ropp.

P M R

See-ter on lais-t pois-s. A-ned ja ka-nad.
Mih-kel, Rein ja Paul lä-he-wad koo-li.
Ber-ta lä-hed met-sa mar-jule. Ma-dam ja
Ge-wa o-li-wad e-si-me-sed i-ni-me-sed. Rai-ni
lin-na noor-mees. Ju-mal teab kõik as-jad
ju-ba et-te ä-ra. Mut-t tus-tib mul-da ü-les.
Tõ-gi on sü-gaw.

L O W I

Lee-na män-gib ti-te-ga. D=ja we=fi on ma-
dal. Saar on me-res ja saa-re puu on kõ-wa.
Uur tik-sub tas-kus. Laew on me-re peal.
Wil-lem on laisk ja hoo-le-tu. Kii-a linn
fei-sab Düü-na jõe ää-res. Kain löi o-ma
Iwen-na Na-be-li ma-ha.

Armasta oma ligimeest kui isennast.

U H I K

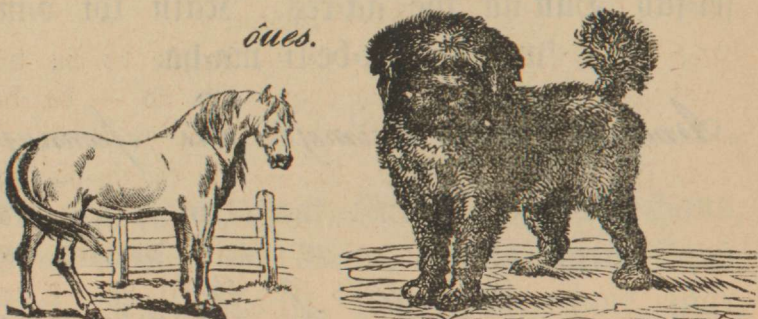
U-du-waob ma-ha. Sü-ri pe-seb saa-ni. Kaa-
rel-u-jub wä-ga heas-ti, a-ga Hans lei-os-ka
su-gu-gi u-ju-da. Hind-ref män-gib pal-liga,
a-ga Su-han puust ho-bu-sega. E-ma arm
ja i-sa hool. Su-ba nä-gin uut kuu-be. D-ras
kaswab hal-jen-da-des. Mi-nu o-nu on wä-ga
ri-kas mees. Jee-sus on Su-ma-la poeg. Kes
te-gi, i-se te-gi.

Linnud lendawad kõrges-taeewa all.

— D E G T

Dres-den on Sak-si ku=ning=rü=gi pea-linn. Ge=de=ni
aed o=li Na=da=ma ja Ge=wa e=si=me=ne e=lu a=se.
Tu=li põ=leb ah=jus.

Lind -laulab -lepikus ja koes haugub

Mis Han-su=te ei o=le õp=pi=nud, se=da Hans e=nam
wa=na=du=ses il=mas=gi ei õ=pi. Nälg on wä=ga ti=be
kan=na=ta=da. Ka=sed kas=wa=wad met=jas, a=ga mar=

jad met=sa all. Kes te=gi, i=se te=gi. Õ=pi, laps, wir=

gas=te lu=ge=ma ja fir=ju=ta=ma. Tal=lin=na Ü=le=

mis=te järw on wä=ga sü=gaw. Dis on ke=na. Ä=ra

nae=ra wa=na pead. Õöpik lau=lab kaa=si=tus. Ämb=

lik on tark loom.

Jumala kartus on tarkuse hakatus.

Õö on möö=da läi=nud, a=ga päew on li=gi tul=nud.
E=la=gem auu=jas=te kui päe=wa a=jal. Ze=hoo=wa on
si=nu=ga.

Weerimine.

ab eb ob' ub äb öb öb üb — ba be bo bu bä bō
 bō bü — ad ed od ud äd öd öd üd — da de do
 du dä dō dō dü — ai ei| oi ui äi öi üi — ag
 eg ig og ug äg ög ög üg — ah eh ih oh uh äh
 öh öh üh — af ef if of uf äf öf öf üt — al el
 il ol ul äl öl öl ül — am em im som um äm öm
 öm üm — an en in ou un äu öu öu ün — ap
 ep ip op up äp öp öp üp — ar er ir or ur är
 ör ör iir — at et it ot ut jät öt öt üt — aw ew
 iw ow uw äw öw öw üw — ba be bi bo bu bä
 bō bö bü — da de di do du dä dō dō dü — ga
 ge gi go gu gä gō gō gü — ha he hi ho hu hä
 hō hō hü — ka ke ki ko ku kää kō kō kü — la le
 mi mo mu mä mō mö mü — na ne ni no nu nä
 nō nō nü — pa pe pi po pu pä pō pō pü — ra
 re ri ro ru rää rō rō rü — sa se si so su sä sō sō
 sü — ta te ti to tu tä tō tō tü — wa we wi wo
 wu wä wō wō wü.

Küll on ke=na kar=ja=maa=del, mar=ja=maa=del
 i=lu=jal, ei o=le seal ei kee=la=jat, ei maa=de mar=ja
 nop=pi-jat.

„Jüts ae! Tule jia! [hüüdis ema. „Säh, jün annan sulle lugemise-raamatu. Wõta kätte ja loe, mis seal sees on!“

Laps waatas raamatu sisse ja ütles: „Oh ema, seda ma ei wõi teha; see on väga raske!“

„Katsu aga, lapsuke,“ ütles ema. „Ega puu ühe laastuga ei lange!“ —

Jüts luges ühe sõna ja weel ühe sõna ja siis weel ühe sõna. Ta läks rõõmu pärast punaseks kui päewa poolt õun. Tema luges nüüd jänesest, rebasest ja ka lõwist. Oh ja kallid aeg! See oli rõõm.

J. Kruus.

Jänes.

Jänes elab põllu peal ja metsas. Tal on pitad kõrwad, lühike saba ja ümmargune pea. Tema kuuleb hästi ja jookseb wiledasti. Jänesel esimesed jalad on lühemad kui tagumised. Sellepärast wõib ta ülesmäge paremini jooksta kui allamäge. Sagedasti teeb ta tikki ja waatab enese ümber. Jänes magab lahtiste filmadega. Tema on väga arg loom, ja sellepärast jõimatakse teda „argpükiks.“ Wäikest krabinat kuules pühib ta metsa. Temal on palju waenlasi, nõnda kui; koerad, rebased, hundid, kullid ja weel mõned muud loomad.

Jänese toit on rohi, ristilhein, oras ja lapsad
 Kui nälg käes, siis lehib ta ka haawa okste ja koorega.
 Dunapuu-aias võib ta suurt kahju teha. Tema liha
 sööakse; nahast tehakse mütsisid ja karwadest wilti.

J. Krnus.

Jänese õhkumine.

Oh kui raske on mu päewad!
 Seda kõik mu wennad näewad.
 Mind kui lindu püüetakse,
 Sagedast' ka müüetakse.
 Täna sai mind jääger näha,
 Püüdis mulle tüli teha;
 ütles: „Hurdad, minge sinna!
 Jänäs kargab sinna, tänna;
 Nahk ja pea saab teile antud,
 Liha, see saab mõisa kantud!
 Kui ma kuulsin seda juttu,
 Kargasin siis õige ruttu;
 Tahtsin end küll ära peita,
 Koerad hoopis kaugel' jätta.
 Siisgi nad mind kinni wõtsid,
 Jäägri juurde jälle tõtsid.
 Kui mind jäägri juurde toodi,
 Sadulasse warsti poodi;
 Wiidi mõisa herra ette;
 Pärast anti koka kätte. —

Laul karjajest.

Ma olen wäike karjane,
Mul loodud laulja keel,
Sest laulan kui üks lōoke
Ja rõõmus minu meel.

Ma waatan taewa ülesse,
Siis tuleb meelde see,
Et seal üks hea karjane,
Ma tema talleke.

Sind kallis taewa karjane,
Ma tänan südamest
Et hoiad, kaitjed heldeste
Mind oma tallekest.

Lapse hommiku palwe.

Sinu nimel, oh Issand Jeesus, tõusin ma sel päewal üles. Oh hoi ja kaitse mind ka sel tänasel päewal. Sa oled mind äralunastanud; hoi ja kaitse minu hinge kõige kurja eest, et ma wõiksin Sinu sõna-kuulelik laps olla ja Jumala kartuses suuremaks kaswada, nii et ma Sinu ja kõige inimeste ees armas oleksin. Amen.

Wiisil: Jumal maa ja taewa looja.

Sinu nimel ärkan üles,
Sulle laulan kiitust ka,
Kanna oma armu süles
Issand, mind sel päewal Sa,
Sina minu Jeesuke,
Meina Sinu lapsuke.

Sööma ajal.

Enne sööma.

Kõikide filmad lootwad Issand Sinu peale ja Sina annad neile nende rooga omal ajal. Sina teed lahti omad helled ja rohked käed ja täidad kõik, mis elab, hea meelega.

Issand Jumal ja laewane Isa! õnnista neid sinatseid oma andeid, mis meie Sinu rohkest armust vastu wõtame, ja wii meid wiimaks oma taewa lauale, mis Sa meile oled töötanud, Jeesuse Kristuse meie Issanda läbi. Amen.

Wiisil: Soia meid ja õnnista.

Sinu poole tõstame
Silmad, helde Jeesuke:
Õnnista, mis andnud Sa,
Meile oma armuga.

Pärast sööma.

Tänage Issandat, sest Tema on hea ja Tema heldus kestab igawest. Meie täname Sind, oh Issand Jeesus, selle söögi ja joogi eest, mis Sa meile armust jagad. Oh sööda siis ka meie hinge oma taewa manna. Amen.

Wiisil: Mu süda ärta üles.

Auu andkem Jumalale,
Weel laulgem kiites Tale.
Kes jälle heldust näitnud.
Ja meie kõhud täitnud.

Dh Jumal, Sinu sõna,
See magus hinge manna,
Ka meie hinged toitku,
Meid õige tee pääl hoidku.

Dhtu palwe.

Kes Jeesuga läab magama,
See tõuseb üles rõõmuga.

Mina tänan Sind, armas taewane Jsa, et Sa mind sel päewal armulikult oled hoidnud ja kaitsnud. Anna mulle kõik mu patud andeks, mis ma täna olen teinud ja Sind seega kurwastanud, ning ära waata mitte nende peale. Dh Jeesus! Sinu hoolets annan ma ennast ka sellel tulewasel ööl. Hoia ja kaitse mind, et ma rahuliste wõin magada ja Sind kiites ja tänades homme jälle ülesse tõusta. Sinu hoole alla annan ma oma ihu ja hinge, oma wanemaid ja omaksid, ning kõike ristirahwast. Amen.

Wiisil: Jeesus, tule minule.

Pane mind nüüd warjule
Oma tiiva alla Sa,
Siis wõin ilma mureta
Une woodis puhata.

Meie ristiusu õpetuse wiis peatüffi.

Esimene peatüff.

Jumala kümnest käsust.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumela nime mitte ilma asjata suhu wõtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wammu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Neljas käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta; waid et meie neid austame, neid teenime, nende sõna kuuleme ja neid armastaks ja kalliks peame.

Viies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kasinate ja puhtaste elame kõnedes ja tegudes; ja et igaüks peab oma abikaasat armastama ja auustama.

S e i t s m e s k ä s k .

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei wõta, ei ka kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kiju; waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

R a h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese peale mitte kawalaste ei waleta, teda mitte ära ei anna, keelt ei peksta ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta; waid et meie tema eest kostame, kõik head temast kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Ü h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pärandust ehk koda kawalusega ei püüa ega õiguse nimel eneste poole ei kiju; waid et meie teda aitame, et tema seda enesele wõiks pidada.

R ü m n e s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema pärast on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naist, peret ega weisid ära ei awatele ega wägisi ei wõta; waid ei meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinasist käskluses?

Tema ütleb nõnda: Mina Isjand, sinu Jumal, olen üks püha wihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb

laste kätte kolmandast ja neljandast põlvest saadik, nende kätte, kes mind wiiskawad; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlvest saadik.

Mis see on?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neistfinasist käskudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude vastu tegema; aga tema tõutab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peawad; seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema.

Teine peatiit.

Pühast ristiusust.

Esimene õpetus.

Loomisest.

Mina usun Jumala Issa, Kõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

Mis see on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, nulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud, ja weel hoiab; peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, koja ja maja, naese ja lapse, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkeste ja igapäew annab; ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja faitseb; ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda wäärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõeste tõsi.

Teine õpetus.

Sunnastamisest.

Mina usun Teesufe Kristuse, Jumala ainusündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud Pühast Wai-

must, ilmale toodud neitsist Maarlast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrguhauda, kolmandal päeval jälle ülestõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma kõigewägewama Isa paremal käel, sealt tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.

Mis see on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omast Isast igaweste sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Maarlast ilmale toodud, minu Issand on, kes mind, ärakadunud ja hukkamõistetud inimese, on peastnud ja lunastanud, kõigest patusi, surmast ja kurabi wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga; et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste. See on tõeste tõsi.

K O L M A S õ p e t u s .

Pühitsemisest.

Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha ristikogudust, pühade osasaamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

Mis see on?

Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda; sisse uskuda ega tema juure saada; waid Püha Waim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud; nõnda kui tema kõik püha ristikogudust maa peal kutsub, kogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab; jessamas ristikoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele igapäew kõik patud rohkeste andeks annab, ja wiimisel päewal mind ja kõik surnud ülesäratab, ja minule, kõige usklikkudega Kristuses, igawese elu annab. See on tõeste tõsi.

Kolmas peatiik.

Püha Meie Iſa palwe.

Meie Iſa, kes ſa oled taewas, pühitſetud ſaagu ſinu nimi, ſinu riik tulgu, ſinu tahtmine ſündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära ſaada meid mitte kiufatuse ſiſse, waid peasta meid kurjast ära: ſest ſinu päralt on riik ja wägi ja auu igaweste. Amen.

Gimesed palwe sõnad.

Meie Iſa, kes ſa oled taewas.

Mis ſee on?

Jumal tahab meid ſeeläbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma teda meie õige Iſa ja meid tema õiged lapsed olewat; et meie julgeste ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast iſa paluwad.

Gimene palwe.

Pühitſetud ſaagu ſinu nimi.

Mis ſee on?

Jumala nimi on küll iſeenefest püha; aga meie palume ſeſſinaſes palweſ, et ta ka meie juures ſaaks pühitſetud.

Kuidas ſünnib ſee?

Kui Jumala sõna ſelgeste ja puhtaste õpetataſſe ja meie ka pühaste kui Jumala lapsed ſeda mööda elame; ſeks aita meid, armas taewane Iſa! Aga kes teiſt wiifi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, ſee ei pühitſe mitte meie ſeas Jumala nime; ſelle eest hoia meid, armas taewane Iſa!

Teine palwe.

Sinu riik tulgu.

Mis ſee on?

Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iſeenefest; aga meie palume ſeſſinaſes palweſ, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see ?

Kui taewane Isa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igaweste.

K o l m a s p a l w e .

Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal.

Mis see on ?

Jumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume seshinases palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see ?

Kui Jumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub, ja teelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine; waid kinnitab ja hoiab meid kindlaste oma sõnas ja usus meie otsani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

K e l j a s p a l w e .

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on ?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele; aga meie palume seshinases palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu wõtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib ?

Kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb; söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja, põld, weised, raha, wara, waga abikaasa, wagad lapsed, waga pere, wagad ja truud ülemad, hea walitus, hea ilm, rahu, terwis, auus elu, head sõbrad, truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

W i i e s p a l w e .

Ta anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on?

Meie palume seßfinases palwes, et taewane Iſa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda teelſa, mis meie palume; ſest meie ep ole seda mitte wäärt, mis meie palume, ega pole seda ka mitte teeninud; waid tema tahaks meile seda kõik armuſt anda, ſest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll ſelget nuhtluſt teenime; ſiis tahame meie ka ſüdamest andeks anda ja heal meel el head teha neile, kes meie waſtu eßiwad.

K u u e s p a l w e.

Ia ära ſaada meid mitte kiuſatufe ſiße.

Mis ſee on?

Jumal ei kiuſa küll kedagi, aga meie palume ſeßfinases palwes, et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta ega ſaada ebausſu, meeleeäraheitmife ja mõne muu juure patu ja häbi ſiße; ja kui meid ſeega peaks kiuſatama, et meie kummatagi wiimſelt ära wõidame ja wõimult ſaame.

S e i t s m e s p a l w e.

Waid peaſta meid kurjaſt ära.

Mis ſee on?

Meie palume ſeßfinases palwes kui ühel hoobil, et taewane Iſa meid tahaks peaſta kõigesugufeſt ihu ja hinge, warandufe ja auu kahjuſt; ja wiimaks, kui meie ſurma tunnikte tuleb, õndsſa otſa meile anda ja armuga ſeßfinafeſt hädaoruſt enefe juure taewa wõtta.

W i i m ſ e d p a l w e ſ ö n a d.

Seß ſinu päralt on riik ja wägi ja auu igaweſte.
Aamen.

Mis on aamen?

See on, et mina pean kindlaſte uſkuma, et taewane Iſa meie palwed heldeſte on waſtu wõtnud ja kuulnud; ſest et tema iſe meid on käſkinud nõnda paluda ja töötanud, et tema meid tahab kuulda. Aamen, aamen, ſee on: jah, jah, ſee peab tõeſte nõnda ſündima.

Reljas peatüft.

Püha ristimise sakrament.

1. Mis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas wesi, waid niifugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

Mis „Jumala sõna“ see on?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu wiimses peatükis: Minge ja tehke jüngriks kõik rahwad, neid ristides Isa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse.

2. Mis annab ehk saadab ristimine?

Tema saadab pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja kuradist, ja annab igawest õndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõnad ja tõutused kuulutawad.

Misfugused on need Jumala sõnad ja tõutused?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu wiimses peatükis: Kes usub ja keda ristitakse, see peab õndsaks saama, aga kes ei usu, seba peab hulka mõistetama.

3. Kuidas wõib wesi nii juuri asju teha?

Wesi ei tee jeda tõeste mitte, waid Jumala sõna, mis weega ja wee juures on, ja usk, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub; sest ilma Jumala sõnata on wesi paljas wesi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks elu wesi täis armu ja uuesündimise pesemine Püha Waimu sees, kuidas püha Paulus ütleb Tiituse raamatu kolmandas peatükis: Jumal on meid õndsaks teinud uuesündimise pesemise ja Püha Waimu uuendamise läbi, keda tema on wälja walanud meie peale rohkestest Jeesuse Kristuse, meie õnnistegija, läbi, et meie, tema armu läbi õigeks tehtud, igawese elu pärijaks pidime saama lootuse järele; see on ustaw sõna.

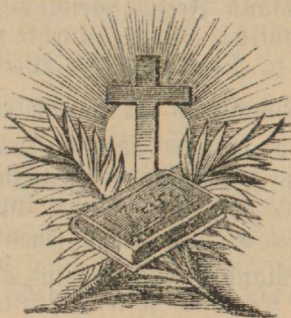
4. Mis tähendab niifugune weeristimine?

See tähendab, et wana Adam meie sees igapäewase kahetsemise ja patustöödmise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõige pattude ja kurja himudega, ja igapäew jäl ette

tulema ja üles tõusma uus inimene, kes õiguses ja puhtuses Jumala ees peab igaweste elama.

Kus see on kirjutatud?

Püha Paulus ütleb oma raamatus Rooma rahwale kirjutatud, kuendas peatükis: Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et otsegu Kristus on üles äratatud surnuist Isa armu läbi, meie ka nõnda peame uues elus jääma.

Viies peatükk.

Püha altari sakrament.

1. Mis on altari sakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja veri, leiva ja wiina all meie ristirahwale süüa ja jua, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud?

Nõnda kirjutawad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas. ja püha Paulus:

Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wöttis leiva, tänas, murdis, ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse, seda tehke minu mälestuseks!”

Selsamal kombel wöttis tema ka karika pärast õhtu. söömaaega, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles:

„Wõtte ja jooge kõit sealt seest; see finane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude andeksandmiseks; seda tehke nii mitu korda, kui teie seest joote, minu mälestuseks!“

2. Mis kasu on meil seesugusest söömisest ja joomisest?

Seda näitawad meile need sõnad: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õndsust nende sõnade läbi antakse; sest kus pattude andeks andmist on, seal on ka elu ja õndsust.

3. Kuidas wõid ihulik söömine ja joomine niisugusid suuri asju teha?

Söömine ja joomine ei tee seda tõeste mitte, waid need sõnad: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; need sõnad on ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis; ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistawad: pattude andeksandmine.

4. Kes wõtab auusaste see finase sakramendi vastu?

Baastuda ja ihu poolest ennast walmistada, on küll üks kallis wälispidine kombe; aga see on õieti ja hästi walmistatud, kes neid sõnu usub: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; aga kes neid sõnu ei usu, ehk kassipidi mõtleb, see ep ole mitte wäärt ega hästi walmistatud, sest see sõna: „Teie eest!“ nõuab selgid usklikka südameid.

Teesuse nimi.

Wiihil: Mu elu Kristus ise.

See nimi — Teesus armas
On iga lapsela,
Üks paradüis ka mulle
See nimi tõeste.

Nii kaua, kui ma elan
See nimi armsaks jääb,
Mu ülem rõõm ka wiimaks,
Kui hing süit üles läab.

Ta minuga kui palju
Meid on siin ilma peal,
Kes rohket rõõmu tundwad
Sest kallist nimest weel.

Siin usume Ta füsse,
Ei film näe Teda teal.
Mis rõõm, kui Teda taewas
Siis näha saame seal.

Kirja wabe märgid.

- , komma, lühike kinnipidamise märk,
- ; semikoolon, pikem kinnipidamise märk.
- : koolon, näituse märk.
- . punkt, pikem kinnipidamise märk, kui endised, ka jutu ehk kõne lõpu märk.
- ? küsimise märk.
- ! õhkamise märk.
- „“ jutu märgid.
- ( ) [ ] klammerid ehk sulgumise märgid, kus wabel seletataw sõna seisab.
- ehk = ühendamise märk.
- mõtlemise kriips ehk märk.
- ˘ kustutusmärk.
- ∴ kordajad märgid, mis sõna ehk ütelist, mille järel nad seisawad, weel teist korda kätsewad lugeda ehk laulda.
- * + juure lihanduse märk, millest teises kohas seletust antakse.
- § paragrahw ehk jao märk.

Aa Bb Dd Ee Gg Hh Ii Jj
Na Bb Dd Ee Gg Hh Ii Jj
Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss
Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Ää Öö Üü
Et Uu Ww Ää Öö Üü

Adam ja Eewa o-li-wad e-si-me-fed
i-ni-me-fed. Jaan, Kai, Lina, Leeno,
Rein, Robert, Saul, Tawet, Triinu
ja Jüri on i-ni-mes-te ni-med.
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10.

Ladina eht Rooma numbrid.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX				
13	14	15	16	17	18	19	20				
XXI	XXX	XL	L	LX	LXX	LXX	XC	C			
21	30	40	50	60	70	80	90	100			
CC	CCC	CD	D	DC	DCC	DCCC	CM	M			
200	300	400	500	600	700	800	900	1000			

Rehkenduse arvu märgid.

- + (plus) kokkuarvamise märk; $6+2$ tähendab kuus ja kaks.
- (minus) mahaarvamise märk; $9-3$ tähendab 9-sast võtta 3 ära.
- × kaskvatamise märk; 5×4 tähendab 5 korda 4.
- : jagamise märk; $2:10$ tähendab 2 on 10 sees.
- = sõrdlemise märk; $5+3=8$ tähendab 5 ja 3 on 8.

Ladina keele trüki tähed.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Aa Bb tse Dd Ee ehw Gg Hh

Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp

Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp

Yy Zz Ää Öö Üü.
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp

Gesti-keele kofku kirjutamine.

Kannatus on kibe, aga tema ots on kuld.

Keel surmal valusamalt kui mõõk.

Pludust ei wõi wägiwaldselt wõita.

Watel on tühihesed jalad.

Suured ja väikesed Wenekeele kirjutuse ja trüki tähed.

Aa Bb Bb Gg Dd Ee Жж

Aa Bb Bb Gg Dd Ee Жж
(Aa) (Bb) (Bb) (Gg) (Dd) (Ee) (Sche)

Зз Ии Ii Kk Ll Mm Нн

Зз Ии Ii Kk Ll Mm Нн
(Ze) (Ii) (Ii) (Kk) (Ll) (Mm) (Nn)

Oo Пп Pp Gc Tt Уу Фф

Oo Пп Pp Gc Tt Уу Фф
(Oo) (Pp) (Pp) (Gc) (Tt) (Uu) (chw)

Xx Цц Чч Шш Щщ

Xx Цц Чч Шш Щщ
(kha) (tse) (tſche) (ſcha) (ſchſcha)

Ъъ Ъъ Ъъ Яя Ээ Юю

Ъъ Ъъ Ъъ Яя Ээ Юю
(jer) (jeröi) (jierj) (jätj) (Ze) (Ju)

Яя Өө Vv Йй

Яя Өө Vv Йй
(Ja ja) (hwita) (iſhitſa) (iſkratſoi)

Üfs = ford = üfs.

1 ford 1 on 1	1 ford 2 on 2	1 ford 3 on 3
2 × 1 = 2	2 × 2 = 4	2 × 3 = 6
3 × 1 = 3	3 × 2 = 6	3 × 3 = 9
4 × 1 = 4	4 × 2 = 8	4 × 3 = 12
5 × 1 = 5	5 × 2 = 10	5 × 3 = 15
6 × 1 = 6	6 × 2 = 12	6 × 3 = 18
7 × 1 = 7	7 × 2 = 14	7 × 3 = 21
8 × 1 = 8	8 × 2 = 16	8 × 3 = 24
9 × 1 = 9	9 × 2 = 18	9 × 3 = 27
10 × 1 = 10	10 × 2 = 20	10 × 3 = 30
1 ford 4 on 4	1 ford 5 on 5	1 ford 6 on 6
2 × 4 = 8	2 × 5 = 10	2 × 6 = 12
3 × 4 = 12	3 × 5 = 15	3 × 6 = 18
4 × 4 = 16	4 × 5 = 20	4 × 6 = 24
5 × 4 = 20	5 × 5 = 25	5 × 6 = 30
6 × 4 = 24	6 × 5 = 30	6 × 6 = 36
7 × 4 = 28	7 × 5 = 35	7 × 6 = 42
8 × 4 = 32	8 × 5 = 40	8 × 6 = 48
9 × 4 = 36	9 × 5 = 45	9 × 6 = 54
10 × 4 = 40	10 × 5 = 50	10 × 6 = 60
1 ford 7 on 7	1 ford 8 on 8	1 ford 9 on 9
2 × 7 = 14	2 × 8 = 16	2 × 9 = 18
3 × 7 = 21	3 × 8 = 24	3 × 9 = 27
4 × 7 = 28	4 × 8 = 32	4 × 9 = 36
5 × 7 = 35	5 × 8 = 40	5 × 9 = 45
6 × 7 = 42	6 × 8 = 48	6 × 9 = 54
7 × 7 = 49	7 × 8 = 56	7 × 9 = 63
8 × 7 = 56	8 × 8 = 64	8 × 9 = 72
9 × 7 = 63	9 × 8 = 72	9 × 9 = 81
10 × 7 = 70	10 × 8 = 80	10 × 9 = 90

10 ford 10 on 100.

10 × 100 = 1000.

10 × 1000 = 10,000.

10 × 10,000 = 100,000.

10 × 100,000 = 1,000,000.

ehf 1000 × 1000 = 1,000,000.

Sumr úfs - ford - úfs.

1	ford	10	on	10
2	×	10	=	20
3	×	10	=	30
4	×	10	=	40
5	×	10	=	50
6	×	10	=	60
7	×	10	=	70
8	×	10	=	80
9	×	10	=	90
10	×	10	=	100

1	ford	13	on	13
2	×	13	=	26
3	×	13	=	39
4	×	13	=	52
5	×	13	=	65
6	×	13	=	78
7	×	13	=	91
8	×	13	=	104
9	×	13	=	117
10	×	13	=	130

1	ford	16	on	16
2	×	16	=	32
3	×	16	=	48
4	×	16	=	64
5	×	16	=	80
6	×	16	=	96
7	×	16	=	112
8	×	16	=	128
9	×	16	=	144
10	×	16	=	160

1	ford	11	on	11
2	×	11	=	22
3	×	11	=	33
4	×	11	=	44
5	×	11	=	55
6	×	11	=	66
7	×	11	=	77
8	×	11	=	88
9	×	11	=	99
10	×	11	=	110

1	ford	14	on	14
2	×	14	=	28
3	×	14	=	42
4	×	14	=	56
5	×	14	=	70
6	×	14	=	84
7	×	14	=	98
8	×	14	=	112
9	×	14	=	126
10	×	14	=	140

1	ford	17	on	17
2	×	17	=	34
3	×	17	=	51
4	×	17	=	72
5	×	17	=	85
6	×	17	=	102
7	×	17	=	119
8	×	17	=	136
9	×	17	=	153
10	×	17	=	170

1	ford	12	an	12
2	×	12	=	24
3	×	12	=	36
4	×	12	=	48
5	×	12	=	60
6	×	12	=	72
7	×	12	=	84
8	×	12	=	96
9	×	12	=	108
10	×	12	=	120

1	ford	15	on	15
2	×	15	=	30
3	×	15	=	45
4	×	15	=	60
5	×	15	=	75
6	×	15	=	90
7	×	15	=	105
8	×	15	=	120
9	×	15	=	135
10	×	15	=	150

1	ford	18	on	18
2	×	18	=	36
3	×	18	=	54
4	×	18	=	72
5	×	18	=	90
6	×	18	=	108
7	×	18	=	126
8	×	18	=	144
9	×	18	=	162
10	×	18	=	180

1 ford	19 on	19	1 ford	24 on	24	1 ford	50 on	50
2 ×	19 =	38	2 ×	24 =	48	2 ×	50 =	100
3 ×	19 =	57	3 ×	24 =	72	3 ×	50 =	150
4 ×	19 =	76	4 ×	24 =	96	4 ×	50 =	200
5 ×	19 =	95	5 ×	24 =	120	5 ×	50 =	250
6 ×	19 =	114	6 ×	24 =	144	6 ×	50 =	300
7 ×	19 =	133	7 ×	24 =	168	7 ×	50 =	350
8 ×	19 =	152	8 ×	24 =	192	8 ×	50 =	400
9 ×	19 =	171	9 ×	24 =	216	9 ×	50 =	450
10 ×	19 =	190	10 ×	24 =	240	10 ×	50 =	500
1 ford	20 on	20	1 ford	25 on	25	1 ford	60 on	60
2 ×	20 =	40	2 ×	25 =	50	2 ×	60 =	120
3 ×	20 =	60	3 ×	25 =	75	3 ×	60 =	180
4 ×	20 =	80	4 ×	25 =	100	4 ×	60 =	240
5 ×	20 =	100	5 ×	25 =	125	5 ×	60 =	300
6 ×	20 =	120	6 ×	25 =	150	6 ×	60 =	360
7 ×	20 =	140	7 ×	25 =	175	7 ×	60 =	420
8 ×	20 =	160	8 ×	25 =	200	8 ×	60 =	480
9 ×	20 =	180	9 ×	25 =	225	9 ×	60 =	540
10 ×	20 =	200	10 ×	25 =	250	10 ×	60 =	600

Saksa keeles suured trüki- ja kirjutuse tähed.

Kirjutuse t. Trüki t. Gestik. t.

Kirjutuse t. Trüki t. Gestik. t.

A	U	A
L	B	B
L	C	C
S	D	D
f	E	E
f	F	F
G	G	G
G	H	H
J	I	I
K	K	K
L	L	L
M	M	M
N	N	N
O	O	O
P	P	P

Q	Q	Q
R	R	R
S	S	S
St	St	St
T	T	T
U	U	U
V	V	V
W	W	W
X	X	X
Y	Y	Y
Z	Z	Z

Saksa keeles weikesed trüki ja kirjutuse tähed.

Kirjutuse t. Trüki t. Gestik. t.

Kirjutuse t. Trüki t. Gestik t.

<i>u</i>	a	<i>a</i>	<i>u</i>	o	<i>o</i>
<i>b</i>	b	<i>b</i>	<i>p</i>	p	<i>p</i>
<i>c</i>	c	<i>c</i>	<i>q</i>	q	<i>q</i>
<i>d</i>	d	<i>d</i>	<i>r</i>	r	<i>r</i>
<i>e</i>	e	<i>e</i>	<i>f, h</i>	f, s	<i>s</i>
<i>f</i>	f	<i>f</i>	<i>ß</i>	ß	<i>st</i>
<i>g</i>	g	<i>g</i>	<i>t</i>	t	<i>t</i>
<i>h</i>	h	<i>h</i>	<i>u</i>	u	<i>u</i>
<i>i, j</i>	i, i	<i>i, j</i>	<i>v</i>	v	<i>v</i>
<i>k</i>	k	<i>k</i>	<i>w</i>	w	<i>w</i>
<i>l</i>	l	<i>l</i>	<i>x</i>	x	<i>x</i>
<i>m</i>	m	<i>m</i>	<i>y</i>	y	<i>y</i>
<i>n</i>	n	<i>n</i>	<i>z</i>	z	<i>z</i>

